

حضور جوانان در تئاتر ایتالیا؛ کار و تحصیل

مهناز اسماعیلی

مقدمه

شناخت و بررسی وضعیت اقتصادی، امکانات و مشکلات یک رشته هنری، به توجه و میزان دقت جامعه احتیاج دارد و به همین علت برطرف کردن کمبودها و یافتن راهکارهای جدی، از اهداف مهم در جهت حفظ و رشد آن رشته هنری خواهد بود. تئاتر در جوامعی که به عنوان یک هنر ملی و با پشتوانه دیرپاست، یقیناً برخوردار از این توجه و اهمیت است. ایتالیا همواره یکی از کشورهای اروپایی مطرح در تاریخ تئاتر بوده و آمیخته با فرهنگ و سنت‌های خود، دارای هویتی مستقل است. با در نظر گرفتن این شناخت و توجه عمومی، پرورش و ترغیب جوانان برای حفظ این هنر و حمایت از آنان می‌بایست از نکات حائز اهمیت باشد.

همان‌طور که واضح است، پرورش و رسیدن به نبوغ هنری علاوه بر استعداد ذاتی و خلاقیت، نیاز به آموزش و تعلیم در جهت رشد و تعالی آن دارد، به همین جهت الگوهای آموزشی به هر شیوه‌ای، آکادمیک یا تجربی، سعی در آماده‌سازی و آشنایی دانشجو برای ورود به بازار کار هنری و ایجاد فرصت برای شکوفایی استعداد و تجربه آموخته‌های خود دارند.

با توجه به تأثیر شیوه‌های تدریس دانشگاه‌های تئاتری بر جذب نیروهای جوان، در این مقاله سعی شده ابتدا نگاهی اجمالی بر وضعیت و طرح آموزشی دانشگاه‌های تئاتری در کشور ایتالیا داشته و سپس امکان و امتیازات و کمبودها و مشکلات آنان، بررسی شود. یقیناً همچون بسیاری از کشورها در ایتالیا نیز عوامل سیاسی و اقتصادی بر تولید تئاتر و کاربایی برای جوانان تأثیرگذار است. تلاش بر این است که با تشریح وضعیت مراکز آموزشی و مکانیسم تولید و اجرای نمایش، به مشکلات و نواقص موجود پی برده و راهکارهای پیشنهادی را مطرح کرد. امید است که با بررسی این مسئله در کشوری همچون ایتالیا با شباهت‌های فرهنگی به ایران، بتوان از امتیازات و نکات مثبت آن در جهت رشد تئاتر و بهره‌گیری از خلاقیت‌های جوانان استفاده کنیم و همچنین با بیان مشکلات و کمبودهای آنان تلاش در ممانعت از بروز این نواقص در جذب فارغ‌التحصیلان رشته‌های تئاتری نمود.

آکادمی هنرهای زیبا

یکی از فضاهاى آموزشى هنرى در ایتالیا همچون اغلب کشورهای اروپایى «آکادمی هنرهای زیبا» است. آکادمی هنرهای زیبا همانند دانشکده تعبیر نمی‌شود و به طور معمول شیوه‌ای کاملاً مجزا و خودمختار از دانشگاه را دارد. در آکادمی هنرهای زیبا رشته‌هایی از هنرهای تجسمی و رشته طراحی صحنه به عنوان تنها شاخه تئاتری تدریس می‌شود. در سال‌های اخیر رشته‌هایی همچون مولتی‌مدیا و ویدئو و شاخه‌های متفاوتی در این زمینه افزوده شده است.

طرح درسی در این آکادمی‌ها به صورت واحدهای اصلی و واحدهای اختیاری تقسیم‌بندی شده‌اند. به عنوان مثال در رشته طراحی صحنه، واحدهای اصلی شامل تاریخ هنر و طراحی صحنه به صورت زنجیره‌ای در طی چهار سال با انتخاب استاد متخصص در یک شیوه خاص آموزش داده می‌شوند. بدین ترتیب دانشجو از ابتدای ورود به آکادمی، با انتخاب نوع و شیوه آموزشی مورد علاقه خود تا پایان تحصیلات همراه با یک استاد تعلیم می‌یابد. اگر به طور مثال علاقه‌مند به طراحی صحنه اپرا و یا تئاتر لیریک باشد و یا علاقه‌مند به طراحی صحنه تلویزیونی باشد، می‌تواند با انتخاب استاد مورد نظر طی دوران تحصیل در رشته مورد علاقه تخصص یابد و به دنبال آن برای جذب کار مسیر روشن‌تری را در پیش بگیرد. و یا همچون آکادمی هنرهای زیبا در شهر بولونیا، دانشجویان هر ساله یک نمایشنامه خاص را برای یک کمپانی از مرحله طراحی و تا اتمام ساخت دکور و اکسسوارها

دنبال می‌کنند.^۱ شایان ذکر است که در ایتالیا همچون بسیاری از کشورهای اروپایی در هر یک از شیوه‌ها و سبک‌های اجرایی، اساتید و هنرمندان متخصصی وجود دارند که تقریباً به طور مستمر در همان سبک اجرایی فعالیت می‌کنند. به عنوان مثال یک بازیگر نمایش لیریک و یا یک طراح صحنه اپرا بیشترین تمرکز را بر همان شیوه اجرایی دارد و به ندرت در شیوه‌های دیگر اجرایی فعالیت می‌کند. به همین علت آکادمی هنرهای زیبا، سعی بر آشنا کردن دانشجویان طراحی صحنه در انتخاب رشته تخصصی و پرورش آن دارد. یقیناً همت و تلاش دانشجو برای تعلیم و بهره‌گیری از این فضای آموزشی در کیفیت و کارایی آن مؤثر خواهد بود.

دامس

دانشکده‌های زنجیره‌ای «دامس» در شهرهای تورینو، رم، میلان و بولونیا وجود دارد و به طور عمده در این دانشکده‌ها تئوری و تاریخ نمایش، علوم نظری تئاتر و سبک‌های کارگردانی به عنوان رشته‌های مستقل تدریس می‌شوند.

واحدهای درسی این رشته‌های تخصصی تئاتری در جهت آموزش مباحث تئوریک و نظری در تمامی عناصر نمایش است. علاوه بر این، دوره‌های کوتاه مدت یک‌ساله و یا دو‌ساله در رشته‌هایی همچون تاریخ ادبیات انگلیس، نقد در تئاتر، تئاتر آمریکای شمالی، تئوری و تاریخ طراحی صحنه، تئوری و تاریخ تراژدی یونان وجود دارند.

«دامس» به عنوان یکی از فضاهای آموزشی مهم در جهت پرورش اساتید، محققین و نویسندگان و منتقدان تئاتر نقش مؤثری در این زمینه دارد. همان‌طور که اشاره شد، طرح درسی در این دانشکده همچون آکادمی هنرهای زیبا، سعی در تخصصی نمودن و تجزیه کردن علوم نظری تئاتری و سوق دادن دانشجویان بر انتخابی کاملاً مشخص و دقیق دارد. و به دنبال آن یقیناً هدفی مشخص‌تر و روشن‌تر را در کارایی به همراه خواهد داشت.

مدارس آزاد بازیگری و کارگردانی و نمایشنامه‌نویسی

این کلاس‌ها و دوره‌ها که به تعداد غیرقابل شمارشی در سطح کشور وجود دارد، معمولاً توسط بازیگران و کارگردانان حرفه‌ای و یا اساتید بازنشسته آکادمی‌ها و دانشکده‌های تئاتری اداره

می‌شوند. این فضاهاى آموزشى، مراکزى در جهت پرورش علاقه‌مندان به رشته‌هاى بازيگرى و کارگردانى و نمايشنامه‌نويسى است. دوره‌ها معمولاً به صورت دوره‌هاى يك‌ساله و يا دوساله برگزار شده و سعى شده همچون يك رشته دانشگاهى منظم و قانون‌مند بوده و گاهاً به طور اختصاصى تنها در يك شيوه بازيگرى (مانند شيوه استانیسلاوسكى و يا مير هولد) برگزار مى‌شوند. در اين مراكز هنرجويان علاوه بر دوره‌هاى آموزشى، به همراه مدرسان، تجربيات كوتاهى انجام داده و فرصتى براى نشان دادن استعداد و خلاقيت خود به صورت عملى خواهند داشت؛ به همين علت اين مدارس آزاد به عنوان يكى از مهم‌ترين راه‌ها براى آشنايى و ورود به گروه‌هاى تئاترى براى جوانان به شمار مى‌رود.

فصلنامه هنر
شماره ۷۹
۱۰۱

تصویرهای از ساینس‌های آماده شده در مدارس آزاد بازيگرى
پژوهش‌هاى فرهنگى و مطالعات فرهنگى
پرتال جامع علوم انسانی

دانشگاه‌هاى غير تئاترى

علاوه بر فضاهاى متمرکز آموزشى تئاترى، دانشكده‌هاى همچون دانشكده معماری، دانشكده زبان و فرهنگ ایتالیایی برای خارجیان، دانشكده ادبیات و فلسفه، دوره‌هاى دوساله (مستر/ کارشناسى ارشد) براى علاقه‌مندان و دانشجویان رشته‌هاى غير تئاترى كه ميل به آشنايى با تئاتر را دارند، فراهم کرده است. به طور مثال دانشكده IUAV در ونيز دوره «هنرهای تجسمى در نمايش» را به منظور

آشنایی کلی با تکنولوژی‌ها، مواد و ابزارها و آشنایی کلی با تاریخ تئاتر در قالب یک دوره دوساله (مستر) برای علاقه‌مندان فارغ‌التحصیل رشته‌های معماری و طراحی صنعتی قرار داده است. و همچنین در دانشکده‌های زبان و فرهنگ ایتالیایی دوره‌های کوتاه‌مدت آشنایی با نمایش و عناصر نمایشی به صورت نظری تدریس می‌شود.

لازم به ذکر است که مجموعه‌های فرهنگی خصوصی، کمپانی‌های تئاتری، خانه‌های فرهنگ و شهرداری از مراکز دیگری هستند که دوره‌های کوتاه‌مدت در رشته‌های مختلف بازیگری، کارگردانی، طراحی صحنه، و... برگزار می‌کنند.

فصلنامه هنر
شماره ۷۹

۱۰۲

کاری از یک گروه جوان فارغ‌التحصیل از مدرسه بازیگری

با توجه به این آمار کلی از وضعیت و چگونگی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تئاتری در ایتالیا، می‌توان دریافت که هر ساله صدها فارغ‌التحصیل در رشته‌های مختلف تئاتری وارد اجتماع شده و به دنبال یک ثبات حرفه‌ای در رشته مورد علاقه خود هستند. برای بررسی موشکافانه ظرفیت و پتانسیل کار در تئاتر از یک سو و کمبودها و مشکلات جوانان فارغ‌التحصیل رشته‌های مختلف تئاتری از سوی دیگر، می‌توان به عنوان نمونه اشاره‌ای بر این مسئله در شهر رم داشت.

فارغ التحصیلان رشته‌های مختلف تئاتری در شهر رم اعم از «دامس»، «آکادمی هنرهای زیبا» و مدارس آزاد، سالانه مجموعاً آماری بیش از ۲۰۰ دانشجوی را در بر می‌گیرند. با توجه به حدود ۱۳۰ کمپانی تئاتری خصوصی فعال در رم و بیش از ۷۰ سالن تئاتری برای اجرای نمایش، انتظار می‌رود که این جوانان فارغ التحصیل بتوانند فرصت‌های خوبی برای تجربه و جذب در گروه‌های حرفه‌ای داشته باشند، ولی متأسفانه مشاهده می‌شود که کمبودها و مشکلات متعددی باعث ناهموار کردن این فرصت‌ها برای آنان می‌شود. علل این ناتوانی در جذب نیروهای جوان را می‌توان در چند دلیل عمده جست‌وجو کرد:

- ۱- شرایط نامتعادل اقتصادی و عدم حمایت کافی دولت از کمپانی‌های تئاتری که به صورت خصوصی و یا نیمه خصوصی اداره می‌شوند، باعث تضعیف قدرت مالی این کمپانی‌ها شده و توانایی کمپانی‌های تئاتری برای جذب نیروهای جوان بسیار محدود است.

- ۲- حجم وسیع هنرمندان و پیشکسوتان فعال در تولیدات تئاتر کمپانی‌ها باعث شده که موقعیت‌های کمی برای جوانان ایجاد شده و تهیه‌کنندگان ترجیح داده تا از افراد باتجربه و حرفه‌ای استفاده کنند. این مشکل به خصوص در رشته‌های طراحی صحنه، طراحی لباس، نمایشنامه‌نویسی و کارگردانی به چشم می‌خورد. شایان توجه است که در کشوری همچون ایتالیا با پیشینه دیرپای خود تئاتر همواره مورد احترام اجتماع بوده و به همین جهت به عنوان یک شغل و یک هنر کاملاً تعریف شده در سطح اجتماع با آن برخورد شده است. به همین لحاظ تعداد فراوانی هنرمند و پیشکسوت در رشته‌های مختلف آن مشغول به فعالیت هستند.

فصلنامه هنر
شماره ۷۹

۱۰۳

صحنه‌ای از یک اپرا

۳- کارآموزی‌های رایگان (Stage) که می‌بایستی شیوه‌ای مفید برای آموختن تجربیات هنرمندان با تجربه و فرصتی برای نشان دادن خلاقیت‌ها و استعداد‌های جوانان باشد، متأسفانه مبدل به دوره‌هایی برای بهره‌گیری رایگان از این نیروها شده و جوانان با وجود گذراندن ۳ تا ۶ ماه کارآموزی با اخذ مدرک گواهینامه به طور معمول در پشت درهای بسته باز می‌مانند. در واقع به دلیل حجم بالای متقاضیان و داوطلبان برای کارآموزی، کمپانی‌ها تعهدی برای استخدام و به کارگیری آنان پس از سپری شدن دوره کارآموزی نداشته و بهره‌گیری رایگان باعث کاهش مخارجشان می‌شود. لازم به ذکر است که این دوره‌ها در رشته‌های طراحی لباس، طراحی صحنه، گریم، ساخت و ساز دکور و طراحی نور رایج است.

۴- پراکندگی میان مراکز آموزشی رشته‌های مختلف تئاتری و عدم ارتباط مستقیم میان دانشجویان بازیگری- کارگردانی، طراحی صحنه و نمایشنامه‌نویسی باعث عدم تشکیل گروه‌های تئاتری منسجم دانشجویی شده و دانشجویان در طول دوران تحصیل از داشتن فرصت‌هایی برای تجربه‌های گروهی و شناخت دیگر رشته‌های تئاتری به صورت عملی محروم می‌مانند.

۵- فرهنگ‌سازی غلط تماشاچیان باعث شده که کمپانی‌ها تنها به تولید نمایش‌هایی طنز با تکیه بر دیالوگ و یا مونولوگ‌های طولانی و یا نمایش‌هایی کلاسیک و لیبریک، پرداخته و از حضور و تجربه خلاقیت‌های نو و جدید دوری کنند. به همین دلیل گروه‌های جوانی که خواهان تجربه‌های جدید و تازه هستند، با عدم استقبال تهیه‌کنندگان و سرمایه‌گذاران مواجه می‌شوند.^۲

۶- کمبود سالن‌های تمرین برای گروه‌های مستقل و هزینه بالای اجاره این سالن‌ها باعث افزودن مشکلات گروه‌های جوان مستقلی است که تلاش در اجرای ایده‌های خود بدون حمایت کمپانی‌ها و یا اسپانسرهای تولید تئاتر دارند.

با وجود مشکلات و کمبودهای ذکر شده، می‌توان به امتیازات و موارد مثبتی نیز اشاره کرد:

۱- شیوه آموزشی دانشگاه‌ها و آکادمی‌های تئاتری، گرچه به نظر تک‌بعدی و بسیار تجزیه شده در یک رشته تخصصی می‌رسد، اما در پرورش و رشد دانشجویان در شاخه‌های گوناگون تئاتر کمک کرده و به همین جهت جوانان پس از اتمام تحصیل هدفی مشخص را دنبال می‌کنند. در این شیوه آموزشی دانشجویان بایستی برای پربار کردن شاخه تخصصی خود، مطالعات خود را در زمینه‌های دیگر به صورت اختیاری گسترش دهد. به عنوان مثال، دانشجوی طراحی صحنه‌ای که در طی ۴ سال بایک

استاد مشخص در رشته طراحی صحنه تئاتر لیریک به تحصیل می‌پردازد، پس از اتمام تحصیلات سعی در جست‌وجوی کار در زمینه خود کرده و دچار اتلاف وقت برای انتخاب یک شاخه مشخص و تجربه‌های مختلف برای شناختن مسیر مورد علاقه خود نمی‌شود. همچنین در رشته‌های نظری نیز این دقت و توجه دیده می‌شود که یقیناً به رشد و تعلیم دانشجویان کمک کرده و با تجزیه این شاخه‌های متعدد، محققین و پژوهشگران هدفمندتری پرورش می‌یابند.

۲- تئاتر خصوصی و آزادی انتخاب نمایشنامه و شیوه اجرایی باعث شده جوانان بدون نگرانی از ممنوعیت‌ها و داشتن تضمین خاطر از انتخاب خود، بتوانند تجربیات جدیدی را به اجرا بگذارند. همان‌طور که ذکر شد، در شهرهای شمالی ایتالیا به این شیوه‌های اجرایی مدرن و معاصر تئاتری بهای بیشتری داده می‌شود.

فصلنامه هنر
شماره ۷۹

۱۰۵

نمایشی مدرن از یک گروه مسیحی جوان در شمال ایتالیا

۳- مسابقات نمایشنامه‌نویسی و جشنواره‌های تئاتری یکی دیگر از حامیان خلاقیت‌های جوان هستند و با برگزاری این مسابقات و رقابت‌ها سعی در ترغیب جوانان و کمک به شکوفایی استعداد‌های آنان می‌کنند. علاوه بر جوایز نقدی برای برندگان، با قراردادادن جوایزی خاص همچون

سرمایه‌گذاری برای اجرای بهترین پروژه‌های تئاتری از گروه‌های خودمختار و مستقل و کارگردان‌های جوان حمایت می‌کنند.

۴- سطح کیفی بالای تئاتر حرفه‌ای متوقع استعدادها و نیروهای خلاق در یک سطح بسیار بالا می‌باشد. به همین علت جوانان برای ورود و جذب در این گروه‌ها، بایستی از یک توانایی فوق‌العاده برجسته‌ای برخوردار باشند. این مسئله در رشته‌های تکنیکی، طراحی صحنه، لباس و گریم اهمیت بسیار دارد و جوانان برای رسیدن به یک سطح کیفی حرفه‌ای راهی طولانی را بایستی طی کنند. امید است با تجزیه و تحلیل این مشکلات و مقایسه میان کشورهای مختلف، بتوان به یک جمع‌بندی مفید دست یافت و از آن در یک شیوه کاربردی استفاده و بهره‌برداری کرد. بر این باور هستیم که استعدادهای جوان و خلاق در کشورمان قادر به تقویت سطح کیفی نمایش خواهند بود و بایستی با اصلاح شیوه‌های آموزشی و نظم و حمایت از جوانان، راه را برای رشد آنها هموار کرد.

پی‌نوشت‌ها:

۱. این شیوه عملی در آکادمی هنرهای زیبا در رم مرسوم نیست.
۲. این مسئله در شهرهای جنوبی ایتالیا بیشتر دیده می‌شود، در حالی که در شهرهایی همچون میلان، بولونیا و تورینو به دلیل سطح بالاتر فرهنگی کم‌رنگ‌تر دیده شده، به همین لحاظ در این شهرها نمایش‌های مدرن و معاصر بیشتر مورد استقبال قرار می‌گیرد.